

Asia: VN/13714/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi nykyistä hyvinvointialue- ja maakuntajakolakia siten, että sen nimike ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialuejakolaiksi. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi maakuntajakolaki. Käytännössä voimassa oleva sääntely on sitonut maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon toisiinsa. Esitettyjen muutosten jälkeen hyvinvointialuejakolaissa ei enää säädettäisi maakuntajaosta eikä maakuntajaon muuttumisesta mahdollisen hyvinvointialuejaon muutoksen seurauksena.

Esitetty muutos on perusteltu ja kannatettava sikäli, että se poistaa hyvinvointialuejaon muutoksen automaattisen vaikutuksen maakuntajakoon. Hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveystalvelujen sekä pelastustoimen järjestämiseen, mutta maakuntajaolla on laajempaa merkitystä alueen kuntien ja kuntalaisten yhteisen kulttuuri-identiteetin ja intressiympäristön kannalta. Maakuntajaon keskeiset kriteerit ovat siksi laaja-alaisemmat ja pitävät sisällään asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäynnin, kuntien yhteistoiminnan, elinkeinoelämän yhteydet, yhteistoiminta-alueet sekä kulttuurin ja historialliset perinteet.

Lain 1§:n mukaan hyvinvointialueen alueena on yksi tai useampi kokonainen maakunta, ellei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Uudenmaan maakunnan alueella voi olla useampi hyvinvointialue kuten voimassa olevan lainkin mukaan. Mahdollisuus poiketa maakuntajaosta erityisen toiminnallisen syyn vuoksi on tärkeää ja voi jossain tilanteessa tukea kunnallisen itsehallinnon/demokratian toteutumista myös tiettyyn hyvinvointialueeseen kuulumisen suhteen.

Lain 10§:n mukaan VM:n on kuitenkin hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan selvitettävä, miten muutos vaikuttaa maakuntajakoon. Käytännössä ko. arviointi tulisi todennäköisesti tehtäväksi myös kuntien toimesta ja asian selvittäminen on siten myös kuntien intresseissä. Tärkeää on, että kuntia kuullaan ja niillä on siten mahdollisuus vaikuttaa selvityksen lopputulokseen. Olennaista lakimuutoksessa kuitenkin on, ettei hyvinvointialueen muutoksesta automaattisesti seuraa muutosta maakuntajakoon.

Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

Kuntaliitto pitää erillisen maakuntajakolain säätämistä tarpeellisenä uudistuksena. Maakunnan liitot ovat kuntayhtymiä ja niiden toimialueen määräytyminen perustuu erilaisiin kriteereihin kuin hyvinvointialueiden. Hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen järjestämiseen, mutta maakuntajaolla on laajempaa merkitystä alueen kuntien ja kuntalaisten yhteisen kulttuuri-identiteetin ja intressiympäristön kannalta. Maakuntajaon keskeiset kriteerit ovat siksi laaja-alaisemmat ja pitävät sisällään asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäynnin, kuntien yhteistoiminnan, elinkeinoelämän yhteydet, yhteistoiminta-alueet sekä kulttuurin ja historialliset perinteet. Tämä muutos vahvistaa maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta.

Lain 5§:ssä säädetään maakuntajaon muuttamisen vireillepanosta. Säädös laajentaa mahdollisten vireillepanijoiden joukkoa verrattuna voimassa olevaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolakiin ja on kokonaan uusi verrattuna vuoden 1997 maakuntajakolakiin. Kuntaliiton näkemyksen mukaan on keskeistä, että kunnalla ja maakunnan liitolla on mahdollisuus tehdä esitys maakuntajaon muuttamisesta. Tämä vahvistaa kuntien ja maakunnan liittojen mahdollisuuksia maakuntajaon kehittämiseen. Valtiovarainministeriölle tämä oikeus kuuluu luontevasti VN:n asiaa koskevan päätöksen valmistelijana. Sen sijaan Kuntaliitto näkee, että muiden ministeriöiden osalta esitys tulisi välittyä VM:n kautta. Kuntaliitossa ei siten nähdä tarvetta laajentaa vireillepano-oikeutta alueiden käytöstä vastaavalle ministeriölle tai alueiden kehittämisestä vastaavalle ministeriölle.

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

-

Muut huomiot esityksestä

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että esityksessä korostetaan kielellisien oikeuksien toteutumista eli suomen ja ruotsinkielisen väestön oikeutta saada palveluja omalla kielellään tasavertaisesti.

Kuparinen Mari
Suomen Kuntaliitto